

2024-05-16
S2024/01012 (delvis)

Socialdepartementet

Livsmedelsverket
Box 622
751 26 Uppsala

Uppdrag om mat och måltider för äldre personer

Regeringens beslut

Regeringen ger Livsmedelsverket i uppdrag att sammanställa och sprida kunskap om mat och måltiders betydelse för att motverka ohälsa hos äldre personer. Kunskapsstöden ska vara riktade till personal och beslutsfattare inom äldreomsorgen.

Livsmedelsverket ska i samarbete med organisationer på äldreområdet ta fram och sprida informationsmaterial om maten och måltidens betydelse för att främja hälsa och motverka ohälsa, riktat till äldre personer. Informationsmaterialet ska också tillgängliggöras på de nationella minoritetsspråken.

Livsmedelsverket ska när uppdraget utförs föra dialog med Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten och andra relevanta aktörer som t.ex. Sveriges Kommuner och Regioner.

Livsmedelsverket ska senast den 15 juni 2026 lämna en slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

För uppdraget får Livsmedelsverket under 2024 använda högst 500 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2024 uppförda anslaget 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet, anslagsposten 8 Utvecklingsmedel – Kammarkollegiet.

Medel betalas ut engångsvis efter rekvisition till Kammarkollegiet senast den 1 december 2024.

Medel som inte använts för avsett ändamål ska återbetalas senast den 31 mars 2025 till Kammarkollegiet. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning av använda medel lämnas till Kammarkollegiet.

Redovisning, rekvisition och återbetalning ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Bakgrund

Mat är grundläggande för det fysiska och psykiska välbefinnandet, men mat och måltider har också betydelse för människors sociala välbefinnande. För äldre personer kan aptiten av olika anledningar minska. Då kan det vara nödvändigt att anpassa maten och måltiderna för att säkerställa att kroppen får den näring som den behöver för att man ska må bra. Livsmedelsverket har publicerat råd för bra mat för äldre på sin webbplats. I juni 2023 publicerades de nya nordiska näringsrekommendationerna. Livsmedelsverket arbetar med att uppdatera sina råd i enlighet med de nya näringsrekommendationerna.

Måltiderna inom äldreomsorgen har stor betydelse för äldres livskvalitet. Inte bara genom att ge energi och näring. I de nationella riktlinjerna för måltider i äldreomsorgen lyfter Livsmedelsverket fram att måltiderna inte är en fristående verksamhet utan en grundläggande del av omvårdnaden av de äldre. Framgångsfaktorer för goda måltider inom äldreomsorg är bl.a. kunskap och kompetens, helhetssyn på måltidskvalitet och god samverkan mellan yrkesgrupper. Livsmedelsverkets riktlinjer riktar sig till både hemtjänstverksamheter och till äldreboenden. De är avsedda som övergripande rekommendationer och stöd för hur verksamheter bör arbeta för att skapa måltider som bidrar till välbefinnande, hälsa och värdighet.

Livsmedelsverket har tidigare haft i uppdrag att ta fram och sprida kunskap om mat och måltiders betydelse som fallprevention (S2018/00211). Kunskapsstöden var riktade till personal och till verksamheter och förvaltning inom hälso- och sjukvård och verksamheter inom socialtjänsten. I samma uppdrag arbetade Livsmedelsverket tillsammans med Socialstyrelsen och organisationer inom äldreområdet med att ta fram och sprida ett informationsmaterial riktat till äldre om maten och måltidens betydelse för att minska risken för fallolyckor. I myndighetens uppföljning och utvärdering framkommer att kunskapen om maten och måltidens betydelse för att minska risken för fallolyckor ökade något. Livsmedelsverket

lyfter dock i rapporten att det krävs kontinuerligt arbete med att sprida kunskap, i takt med att personer åldras.

Ofrivillig ensamhet och isolering är ett folkhälsoproblem som drabbar många människor. Studier visar att ensamhetsproblemtiken är störst bland de allra äldsta. Ensamhet är en riskfaktor för undernäring. Möjligheten att äta i gemenskap med andra kan ha stor betydelse, inte minst för den som får stöd av hemtjänst. Aktiviteter om måltider kan bidra till både ökad känsla av gemenskap och ökat näringsintag.

Närmare om uppdraget

Den del av uppdraget som rör kunskapsstöd riktad till personal och beslutsfattare inom äldreomsorgen syftar till att stärka det strategiska arbetet med mat och måltider inom äldreomsorgen för en hållbar livsmedelskonsumtion. Maten och måltiders betydelse för det hälsofrämjande och förebyggande arbetet ska lyftas fram. Socialstyrelsens kunskap och pågående arbete om frågor om undernäring ska beaktas.

Informationsmaterial som tas fram ska vara utformad så att det involverar äldre själva. Samarbetet med organisationer på äldreområdet är därför en strategisk del av arbetet. Informationsmaterialet ska lyfta fram dels äldre personers egen förmåga att stärka sin hälsa genom goda matvanor, dels betydelsen av gemensamma måltiders betydelse för känslan av gemenskap.

Eftersom matvanor också speglar vår kultur och historia, ska informationsmaterialet tillgängliggöras på de nationella minoritetsspråken. Materialet kan också översättas till fler språk.

Regeringen beräknar att 3 000 000 kronor kommer att avsättas för uppdraget för 2025 och 1 500 000 kronor för 2026, under förutsättning att riksdagen anvisat medel för det aktuella anslaget.

På regeringens vägnar

Anna Tenje

Jenny Wada

Kopia till

Statsrådsberedningen, samordningskansliet
Finansdepartementet/budgetavdelningen
Landsbygds- och infrastrukturdepartementet/LB DL
Socialdepartementet/HC
Socialdepartementet/SL
Socialstyrelsen
Folkhälsomyndigheten
Sveriges Kommuner och Regioner
Pensionärernas Riksorganisation
SPF Seniorerna
SKPF pensionärerna
Riksförbundet Pensionärsgemenskap
Sverigefinska Riksförbundet
Finska Pensionärernas Riksförbund